

Sút'áž o najlepšiu esej na tému:

udržateľný spôsob života

(pri príležitosti 65. výročia vzniku Geografického ústavu SAV, 15. výročia vzniku Spoločnosti pre trvalo udržateľný život v SR a 20. výročia vydania publikácie Historické štruktúry krajiny)

Ročník: Siedmy

Termín vyhlásenia súťaže a zverejnenia kritérií: 1. 5. 2008

Termín vyhlásenia výsledkov súťaže: október 2008

Vyhlasovatelia: Geografický ústav Slovenskej akadémie vied

Regionálne environmentálne centrum Slovensko

Slovenská a Česká asociácia Rímskeho klubu

Spoločnosť pre trvalo udržateľný život v Slovenskej republike (STUŽ/SR)

Společnost pro trvale udržitelný život v České republice (STUŽ/ČR)

Pod záštitou Pracovnej skupiny Európskeho EcoFora: *Hodnoty pre udržateľnú budúcnosť*

Medzinárodná porota: Tenley A. Dalstrom, Mikuláš Huba, Vladimír Hudek, Vladimír Ira, Ján Lacika, Pavel Nováček, Natália Šovkoplias, Pavel Šremer, Ľubica Trubíniová, Eva Vavroušková

Finančná podpora (vrátane cien pre víťazov): Agentúra na podporu výskumu a vývoja (APVV)

Oprávnení účastníci: poslucháči univerzít v Českej republike a na Slovensku v I. a II. stupni vysokoškolského štúdia

Jazyk: slovenský, český alebo anglický

Tematické zameranie: problematika trvalo udržateľného rozvoja, kultúrneho dedičstva a vyššej kvality života s dôrazom na environmentálne, sociálne, kultúrne a etické aspekty a na vzťah globálny-národný-lokálny.

Rozsah: 3 - 5 rkp. strán, riadkovanie 1,5, veľkosť písma 12, Times New Roman CE

Kritériá hodnotenia:

- aktuálnosť prístupu a originalita spracovania,
- schopnosť zaujať čitateľa a presvedčivo vyjadriť vlastný názor,
- seriózna práca s prameňmi,
- literárna hodnota,
- návrhy riešení (aplikabilita).

Vít'azné eseje budú finančne ocenené a v prípade súhlasu ich autorov publikované.

Adresovať: Geografický ústav SAV, Štefánikova 49, 814 73 Bratislava, na vedomie: STUŽ/SR, Staroturský chodník 1, 811 01 Bratislava, REC Slovensko, Vysoká 18, 811 06 Bratislava, geogmesz@savba.sk, rec@changenet.sk **do 31. 8. 2008.**

Sút'aziacich prosíme uviesť presnú adresu domov, do školy, telefón a e-mail!

Prečo práve téma (trvalej) udržateľnosti a prečo práve tieto výročia?

V ostatných desaťročiach si ľudstvo začína pomaly uvedomovať, že doterajší neregulovaný rozvoj či rast, odohrávajúci sa v prostredí obmedzených zdrojov našej planéty, je dlhodobou neudržateľný. V záujme existencie ľudstva i biosféry je treba nahradiť ho vývojom udržateľnejším.

V roku 1987 prijalo *Valné zhromaždenie OSN* správu *Naša spoločná budúcnosť*, v ktorej sa trvalo udržateľný rozvoj (ďalej len TUR) definoval ako taký rozvoj, ktorý umožňuje uspokojovať potreby súčasných generácií bez toho, aby sa tým ohrozili možnosti budúcich generácií uspokojovať ich potreby. O päť rokov neskôr túto definíciu prevzal aj náš zákon o životnom prostredí s tým, že ju rozšíril o potrebu chrániť prírodu (ekosystémy) ako celok.

V júni 1992 sa v brazílskom *Rio de Janeiro* konala pamätná *Konferencia OSN o životnom prostredí a rozvoji*, ktorá si vyslúžila prívlastok *Summit Zeme*. Životné prostredie a primeraný rozvoj sa na nej považovali za dve strany tej istej mince. Za východisko z hroziacej globálnej rozvojovej krízy sa navrhol integrovaný prístup pod názvom **trvalo udržateľný rozvoj (angl. sustainable development)**. Zmysel koncepcie trvalo udržateľného rozvoja je v hľadaní, podpore a uplatňovaní optimálneho vzťahu medzi ekonomickou, sociálnou a environmentálnou dimenziou rozvoja, medzi produktivitou a únosnou zaťažiteľnosťou prírodných systémov, ale aj medzi ľudskou slobodou a zodpovednosťou, efektívnou ekonomikou a solidaritou, uspokojovaním vlastných potrieb a poznáním, kedy spotrebujeme dosť či dokonca priveľa.

Desať rokov po *Summite Zeme* sa koncom leta 2002 uskutočnil v juhoafrickom Johannesburgu ďalší významný globálny summit, tentoraz pod názvom *Svetový summit o trvalo udržateľnom rozvoji*. Jeho účastníci sa mali možnosť oboznámiť aj s výsledkami I. ročníka našej súťaže o najlepšiu študentskú esej.

TUR vychádza z určitých, všeobecne a dlhodobu platných princípov, riadi sa súborom kritérií a meria či vyhodnocuje sa prostredníctvom indikátorov. Za princípy TUR sa o.i. považujú princíp ekologický, ochrany biodiverzity a životodarných systémov, rozvoja ľudských zdrojov, ekoeфекtívnosť, rozumnej dostatočnosti, subsidiarity, vnútrogeneračnej i medzigeneračnej rovnosti, spravodlivého prístupu k zdrojom, prevencie a predbežnej opatrnosti, ale aj celostnosti, optimalizácie, rovnováhy, šetrnosti a solidarity.

Za ešte komplexnejšiu a vnútorne menej rozpornú v porovnaní v koncepciu TUR sa považuje koncepcia trvalo udržateľného života (TUŽ), či spôsobu života, žitia, existencie. Týka sa všetkých stránok života, a nielen niektorých parciálnych aspektov rozvoja. Rozvíjanie a uplatňovanie koncepcie (trvalo)udržateľného života/žitia je vedené snahou čo najviac sa priblížiť k ideálom humanizmu a harmónie s prírodou, založeným na úcte k životu ako aj k neživým zložkám prírody.

Od roku 1992 tvorí TUR, vďaka zákonu č. 17/1992 o životnom prostredí, súčasť nášho právneho systému. Od júna 1999 by mala na Slovensku pôsobiť *Rada vlády pre trvalo udržateľný rozvoj*, v októbri 2001 vláda SR a v apríli 2002 NR SR schválili *Národnú stratégiu trvalo udržateľného rozvoja SR*. *O tri roky neskôr bola prijatá obdobná národná stratégia aj v ČR.*

Viacere predchádzajúce anketové prieskumy potvrdili, že jednoznačne najpozitívnejšiu úlohu v tejto oblasti plnia mimovládne organizácie, okrem iných *STUŽ* (jeho slovenská organizácia oslavuje v tomto roku 15. narodeniny), *REC*, *BROZ*, *Partnerství*, *Ekopolis*, *Greenpeace*, *Sosna*, *Priatelja Zeme*, *ČSOP*, *SZOPK*, *národné asociácie Rímskeho klubu* a ďalšie.

Univerzity a akademické pracoviská na Slovensku i v Českej republike zohrávajú v príprave odborníkov na problematiku trvalo udržateľného rozvoja/života/žitia stále dôležitejšiu úlohu. Pribúda katedier, na ktorých sa takto nazvaný či zameraný predmet prednáša. Na niektorých univerzitách už dokonca vznikli pracoviská špecializované na problematiku TUR. Podľa našich skúseností majú študenti o tento predmet značný záujem. V rámci SAV patrí medzi lídrov v tejto sfére výskumu a vedeckej výchovy, ako aj vo sfére popularizácie dosiahnutých vedeckých výsledkov *Geografický ústav SAV*, ktorý sa v tomto roku dožíva 65 rokov svojej existencie.

Aktivity na podporu, resp. v intenciách udržateľného - alebo aspoň udržateľnejšieho - spôsobu života sme zaznamenali aj pred novembrom 1989, kedy bolo slovné spojenie (trvalo) udržateľný rozvoj/život u nás ešte úplne neznáme. Viaceré z takýchto domácich aktivít či udalostí majú v tomto roku okružle jubileá. Za všetky spomeňme aspoň 20. výročie vydania publikácie *Historické štruktúry krajiny*, ktorá vznikla na pôde *Mestskej organizácie Slovenského zväzu ochrancov prírody a krajiny v Bratislave* na základe poznatkov a skúseností jej členov so záchranou kultúrneho dedičstva. Praktická ochrana a využívanie vzácnych historických objektov a ich okolia často v odľahlých lokalitách ďaleko od civilizácie sa pre tisíce aktérov stala školou udržateľného spôsobu života, nenáročného na hmotné statky, spotrebu energie a „výdobytky modernej techniky“, ale o to krajšieho, čistejšieho, hodnotnejšieho, ľudskejšieho, ekologickejšieho...

Je teda čím sa inšpirovať, na čom stavať a na čo nadväzovať. Lacný optimizmus však v tomto prípade nie je na mieste. Problémy, na ktoré poukázal a riešenia, ktoré navrhol či už Summit Zeme, alebo českí a slovenskí ochranári, rovnako ako hodnoty, ktoré sa snažili a snažia zachrániť a rozvíjať, sú na okraji záujmu. Výskum, ktorý pred časom uskutočnila na reprezentatívnej vzorke verejnosti agentúra FOCUS pre potreby Regionálneho environmentálneho centra Slovensko (REC), dokumentoval minimálnu orientáciu našej verejnosti v problematike TUR. Životné prostredie, ktoré na prelome rokov 1989 a 1990 „súťažilo“ s problematikou ľudských práv o prvú priečku v poradí najdôležitejších celospoločenských problém, sa hlboko „prepadlo“ v poradí verejnou vnímaných problémov (a určite nielen preto, že sa vo väčšine ukazovateľov prostredie okolo nás objektívne zlepšilo). Naopak, do nevídaných rozmerov sa rozrástlo holdovanie bezduchému konzumu, plytkej zábave, nevkusy, egoizmu, násiliu a podobne, teda aktivitám, postojom a hodnotovým orientáciám, ktoré priamo protirečia princípom TUR/TUŽ.

Siedmim ročníkom súťaže chceme okrem vyššie uvedených a ďalších výročí pripomenúť a poďakovať aj význam vzájomného prepojenia udalostí svetového, národného a miestneho významu, čím chceme podnietiť úvahy o vzájomnom vzťahu týchto troch geografických dimenzií a prihlásiť sa k heslu: Mysli globálne, konaj lokálne!

Veríme, že Vás táto téma osloví a inšpiruje k hľadaniu odpovede na otázku: ako ďalej? Tešíme sa na Vaše eseje a na konkrétne myšlienky, postrehy a návrhy v nich obsiahnuté.

Bratislava 30. 4. 2008

Mikuláš Huba
(za organizátorov súťaže)

Tento ročník súťaže (vrátane finančnej odmeny víťazom) podporuje Agentúra na podporu výskumu a vývoja (APVV) v rámci tematickej priority 8.1. Aktivizácia talentovanej mládeže prostredníctvom regionálnych a národných súťaží a festivalov.